

Білосніжка та семеро гномів

Брати (Якоб і Вільгельм) Грім

Надворі була зима, і лапаті сніжинки, наче біле пір'я, падали з неба. Королева сиділа з шитвом біля вікна, рама якого була зроблена з чорного дерева. Шиючи, королева замилювалася сніжинками та й уколола собі голкою палець, і з нього три краплини крові на сніг упало. І так красиво вирізнялися червоні плями на снігу, що вона подумала: "От якби у мене була дитина, біленька, як сніг, червонощока, як та кров, і чорнява, як дерево на віконній рамі!"

Скоро потому і знайшлася у королеви донечка, як сніг, біленька, як та кров, червонощока, і чорнява, як дерево на віконній рамі — от і прозвали її за те Білосніжкою. А коли дівчатко народилося, королева померла.

Через рік взяв собі король іншу дружину. Це була красива, але гордовита й пихата жінка, вона терпіти не могла, коли хтось перевершував її вродою.

Було в неї чарівне люстерко; коли вона ставала перед ним і, милуючись собою, питала:

— Люстерко, скажи скоріше,

Хто за мене красивіший? — то воно відповідало:

— Найвродливіша за всіх, королево, ви, либонь.

І вона дуже раділа з того, бо знала: люстерко правду каже.

А Білосніжка тим часом все росла та краси набиралася, а семи літ була вже дівчинка така гарна, як день ясний, і вродливіша за саму королеву. Отож, коли королева спитала якось у люстерка:

— Люстерко, скажи скоріше,

Хто за мене красивіший? — воно відповіло їй:

— Королево, люба пані, ви красою незрівнянні,

Та вродливіша за вас Білосніжка в сотню раз.

Злякалася тоді королева, аж пожовкла, позеленіла—такі зазидки її взяли. Зненавиділа королева Білосніжку; як уздрить, бува, дівчинку, то лютє її серце так і крає. Заздрощі та пиха, мов бур'ян, дедалі буйніше розросталися в її серці, і відтоді не мала королева спокою ні вдень, ні вночі.

От покликала вона до себе одного з своїх єгерів та й загадала йому:

— Забери оце дівча з-перед очей моїх геть кудись у ліс, убий Білосніжку, а на доказ принеси мені її печінку і легені.

Послухавсь єгер, завів дівчинку в ліс, та коли він витяг імисливського ножа і хотів було вже простромити її безвинне серце, вона, плачучи, стала благати:

— Ой, єгерю милий-любий, не вкорочуй мені віку; я побіжу в темний ліс, куди очі світять, і ніколи не повернуся додому!

І через те, що була дівчинка така гарна та вродлива, зглянувся на неї єгер та й каже:

— Нехай так, іди собі, бідолашна дівчинко!

А сам собі подумав: "Однаково тебе там скоро з'їдять хижі звірі", — і наче камінь у нього з плечей упав, що не довелося йому Білосніжку вбивати.

Саме на ту пору вискочив із хащі молодий олень, єгер заколов його, вирізав у нього печінку й легені і приніс їх королеві на доказ того, що він учинив її волю. Кухареві було наказано зварити легені й печінку в солоній воді, і лиха мачуха зжерла їх, вважаючи, що то печінка і легені Білосніжки.

Зосталась Білосніжка одним-одна в густому дрімучому лісі, і такий жах її охопив, що вона з переляку всі листочки на деревах обдивилася, не знаючи, чим своєму гореньку зарадити.

І кинулась вона бігти, бігла по гострому камінню, крізь колючі зарості, і дикі звірі стрибали біля неї, але не чіпали її. Бігла вона, поки ноги несли, аж ось почало смеркатись. В цю мить натрапила Білосніжка на маленьку хатину і зайшла туди перепочити. Все в тій хатинці було маленьке, але таке чепурне та охайне, що й сказати не можна. Посеред кімнати стояв накритий білою скатертиною столик, а на ньому сім маленьких мисочок, біля кожної — ложечка, виделка і ніжик, та ще й келишок. Попід стіною стояло семеро маленьких ліжок, застелених сніжно-білими ковдрами.

А що була Білосніжка голодна і пити їй хотілося, то й з'їла вона з кожної мисочки по крихітці хліба та овочів і випила з кожного келишка по крапельці вина, бо ж нікого скривдити не хотіла. Пообідала дівчинка і, відчувши страшенну втому, лягла в одне з ліжок, але жодне з них не було придатним для неї: одне дуже довге, друге закоротке, аж нарешті останнє виявилось їй саме до міри; здавшись на волю божу, вона в ньому й заснула.

Коли вже зовсім стемніло, повернулися додому господарі хатини: це були семеро карликів, що видобували в горах руду. Запалили вони сім своїх ліхтариків, і коли в хатинці стало видно, карлики помітили, що в їхній оселі хтось був, бо деякі речі стояли не на своїх місцях.

От і питає перший карлик:

— А хто це сидів на моєму стільчику?

А другий і собі:

— А хто їв з моєї мисочки?

Третій також:

— Хто відломив шматочок мого хлібця?

Устряв і четвертий:

— А хто мої овочі куштував?

П'ятий:

— Хто брав мою виделку?

Шостий:

— А хто моїм ніжиком різав?

Сьомий:

— Хто це пив з мого келишка?

Тоді перший карлик озирнувся навколо і, помітивши на своєму ліжку невеличку зморшку, запитав:

— А хто це лежав на моєму ліжку?

Інші карлики збіглися до купи, і кожний вигукував:

— І в моєму ліжку теж хтось лежав!

Глянув сьомий карлик на своє ліжко — аж там лежить Білосніжка і спить. Гукнув він побратимів, притьмом принесли вони свої ліхтарики, освітили Білосніжку і з'юрмилися довкіл її постелі, здивовано ахкаючи:

— Ах, боже милосердний! Ах, боже праведний, яке ж прегарне дитя!

І так вони зраділи, що не стали й будити дівчинку, а залишили її спати в ліжку. А сьомий карлик поспав у кожного свого товариша по годинці — так і ніч минула.

Настав ранок. Прокинулась Білосніжка, побачила сімох карликів і злякалась. Але вони поводитися з нею привітно і запитали її:

— Як тебе звуть?

— Мене звуть Білосніжкою,— відповіла їм дівчинка.

— Як ти потрапила сюди?— питали далі карлики.

І вона розповіла їм про свою мачуху, яка наказала вбити її, і про те, що єгер зглянувся на неї і що вона цілісінський день бігла крізь лісові хащі, аж поки не натрапила на їхню хатину.

Карлики сказали:

— Якщо хочеш господарювати у нас, куховарити, застилати ліжка, прати, шити і в'язати, робити все охайно і до ладу, то залишайся з нами, і буде у тебе всього досхочу.

— Я згодна,— відповіла Білосніжка,— з дорогою душею,— і залишилась у них.

Вона гарненько господарювала в оселі. Зранку карлики йшли в гори шукати руду і золото, а увечері приходили додому; на ту пору мала бути готова вечеря. Цілісінський день сиділа дівчинка в хатині одна, і тому доброзичливі карлики застерігали її:

— Стережися своєї мачухи, вона скоро дізнається, що ти у нас. Гляди ж, нікого в хату не пускай.

А королева тепер тільки про те й думала, що вона знову найперша красуня в усьому царстві. От підійшла вона якось до люстерка та й питає:

— Люстерко, скажи скоріше,

Хто за мене красивіший?

А люстерко їй у відповідь:

— Королево, люба пані, ви красою незрівнянні.

Та за горами крутими, за дібровами густими

Є у карликів сестриця, Білосніжка ніжнолиця,

Білосніжка краща вас, люба пані, в сотню раз.

Злякалась королева, бо знала: люстерко ніколи не бреше; вона збагнула, що єгер обдурих її і що Білосніжка й досі жива. Знов почала королева сушити собі голову, як би це дівчинку занапастити. Люта заздрість не давала королеві ні сну, ні перепочинку; вона знала: доки жива Білосніжка, не бути королеві найпершою красунею в царстві.

Нарешті королева щось таке надумала; вона нафарбувала собі обличчя і переодяглася старою крамаркою, так що й не впізнати. Під такою личиною помандрувала вона за сім гірських вершин, до сімох карликів.

Постукала у двері їхньої хатини і гукає:

— Кому краму красного? Продаю, продаю!

Визирнула Білосніжка з вікна та й каже:

— Добридень, моя люба, а що продаєте?

— Красний крам, хороший крам, різнокольорові шнурочки,—промовила вона і показала один, сплетений із строкатого шовку.

"Цю чесну жінку можна й у дім пустити," — подумала Білосніжка, відсунула засув і купила собі гарненький шнурочок.

— Ой, як же він тобі личить, дитино моя,— промовила стара.— Стривай-но, я сама зашнурую тобі платтячко як слід.

Щиродушно стала перед нею Білосніжка і дозволила зашнурувати сукню новим шнурочком; стара жінка зробила це так спритно і так міцно, що Білосніжка задихнулася і, наче мертва, упала на землю.

— От і пропала твоя врода,—проказала королева і покvapно втекла.

Через деякий час, так надвечір, поприходили додому семеро карликів. Як же вони злякались, побачивши, що їхня любесенька Білосніжка лежить на підлозі нерухома, наче мертва! Підняли карлики дівчинку і побачили, що вона міцно зашнурована; тоді вони вмить розрізали шнурок, і Білосніжка почала потроху дихати і поволі опритомніла.

Довідавшись про все, що трапилось, карлики сказали:

— Це не стара крамарка, а люта королева приходила сюди, отож будь надалі обачною і не впускай нікого, коли нас немає вдома.

А лиха мачуха повернулася додому, стала перед люстерком та й питає:

— Люстерко, скажи скоріше,

Хто за мене красивіший?

А люстерко їй, як і раніш:

— Королево, люба пані, ви красою незрівнянні.

Та за горами крутими, за дібровами густими

Є у карликів сестриця, Білосніжка ніжнолиця,

Білосніжка краща вас, люба пані, в сотню раз.

Коли вона почула такі слова, у неї серце мало не вискочило з грудей —так вона злякалась; зрозуміла королева, що Білосніжка знов ожила.

— Ну, вже тепер,—мовила королева,—я вимудрую таке, що тебе напевне з світу зведе.

Розуміючись на всякому чаклунстві, вона зробила отруйний гребінець, наділа інший одяг і перекинулася старою бабою. Знов подалася вона за сім гірських вершин до сімох карликів, постукала у двері їхньої хатини та й нумо гукати:

— А ось крам красний! Кому краму? Продаю! Визирнула Білосніжка з віконця та й

каже:

— Ідіть собі геть, нікого не вільно до господи пускати.

— Але ж поглянути, напевно, можна,—озвалася стара, витягла отруйний гребінець і підняла його догори.

І так сподобався дівчині той гребінець, що вона дала себе одурити і відчинила двері. Сторгувалися вони, а стара й каже:

— Дай лишень я тебе гарненько причешу.

Бідолашна дівчинка, не сподіваючись лиха, дозволила причесати себе. Та ледь стара торкнулася гребінцем її волосся, як отрута почала діяти, і Білосніжка впала непритомна.

— Ну, тепер тобі, неперевершена красуне, кінець прийшов,—промовила лиха жінка, ідучи геть.

Та, на щастя, сталося усе це надвечір, саме перед приходом карликів додому. Побачивши, що Білосніжка лежить, наче мертва, вони оглянули її і знайшли отруйний гребінець; як тільки вони витягли його, дівчинка отямилася та й розповіла про все, що з нею скоїлось. Тоді карлики ще раз застерегли її, наказавши бути обережною і дверей нікому не відчиняти.

А тим часом повернулась королева додому, глянула у люстерко і питає:

— Люстерко, скажи скоріше,

Хто за мене красивіший?

А воно їй у відповідь, як і раніш:

— Королево, люба пані, ви красою незрівнянні.

Та за горами крутими, за дібровами густими

Є у карликів сестриця, Білосніжка ніжнолиця,

Білосніжка краща вас, люба пані, в сотню раз.

Почувши таке, вона аж затрусилася, затіпалася з люті.

— Білосніжка мусить умерти,— заверещала королева,—якщо це навіть коштуватиме мені життя!

І вона пішла до потаємної кімнати, куди ніхто й ніколи не заходив, приготувала там отруйне-преотруйне яблуко. На вигляд було воно дуже привабливе: біле, з червоним бочком, і кожний, уздрівши таке яблуко, захотів би поласувати ним, але той, хто відкусив би того яблука бодай шматочок, мусив неодмінно померти.

Приготувавши яблуко, вона нафарбувала собі обличчя, переодяглася селянкою і вирушила в путь-до-рогу, за сім гірських вершин, до сімох карликів. Діставшись туди, вона постукала, а Білосніжка висунула голову у віконце та й каже:

— Нікого не вільно в дім пускати, карлики заборонили.

— Про мене, хай буде й так,— відповіла селянка, — та куди ж я подіну свої яблука? Хочеш, подарую тобі одне?

— Ні,— відказала Білосніжка,—мені заборонено брати будь-що.

— Може, ти, часом, отрути боїшся?—запитала стара.—Поглянь лиш, я розріжу яблуко на дві половинки, червону з'їси ти, а білу—я.

А королева так майстерно зробила яблуко, що тільки червонобока його половина була отруєною. Закортіло дівчині смачного яблучка, і коли вона побачила, що селянка його їсть, їй несила було стриматися. Простягла вона з віконця руку і взяла отруєну половинку. Та ледве одкусила вона шматочок, як одразу ж і впала мертвою на землю. Виричала на неї свої страшні очі королева, зареготала з усієї сили та й каже:

— Біла, як сніг, червонощока, як кров, і чорнява, як дерево на віконній рамі! Тепер вже твої карлики ніколи не розбудять тебе!

І коли вона, повернувшись додому, звернулась до люстерка:

— Люстерко, скажи скоріше,

Хто за мене красивіший? — воно їй нарешті відповіло:

— Найвродливіша за всіх, королево, ви, либонь.

Аж тоді заспокоїлось її завидуюче серце, якщо таке серце взагалі може мати спокій.

Коли карлики посходилися на вечерю, вони побачили, що Білосніжка лежить на землі. З уст її не злітало жодного подиху, дівчинка була мертва. Карлики гуртом підняли і пильно оглянули її, шукаючи отруту; вони розшнурували на ній платтячко, розчесали їй волосся, обмили Білосніжку водою і вином, та все було марне— бідолашна дівчинка як була мертвою, так мертвою й залилась.

Поклали її карлики в труну, посідали всімох навколо та й тужать за нею. Три дні проплакали вони, а на четвертий заходилися ховати Білосніжку. Глянули на неї карлики, а вона лежить у труні, мов жива, навіть рум'янець, як і за життя, на гарненьких щічках грає. От і сказали вони:

— Не можна таку красу в землю закопувати.— І вони звеліли зробити для неї прозору кришталеву труну, щоб дівчинку було видно з усіх боків, поклали її в труну і написали на ній золотими літерами її ім'я і що була вона королівською дочкою. Віднесли карлики труну аж на гору, і один з них завжди залишався вартувати біля неї. Приходили туди звірі, прилітали птахи, щоб поплакати за Білосніжкою: спочатку сова, потім крук і, нарешті, голубка.

Довго-довго лежала отак Білосніжка в труні, і здавалося, що дівчинка спить: бо ж була вона, як сніг, біла, як та кров, червонощока, а чорнява, як те дерево на віконній рамі.

Одного разу сталося так, що у той ліс потрапив молодий королевич і зайшов у хатину карликів, шукаючи собі притулку на ніч. Тут і побачив королевич на горі труну з красунею Білосніжкою і прочитав, що було написано золотими літерами.

І звернувся він тоді до карликів:

— Віддайте мені цю труну, я дам вам за неї все, чого забажаєте.

Але карлики відповіли:

— Ми не віддамо її за все золото світу.

Тоді королевич сказав:

— Ну то подаруйте її мені, я жити не можу, щоб не бачити Білосніжку; я шануватиму і поважатиму її як свою кохану дружину.

Почувши таке, зглянулись на нього карлики і віддали йому труну. Королевич

наказав своїм челядинцям нести її на плечах. І трапилось так, що вони спотикнулися в кущах, і від струсу у дівчини вискочив з горла одкушений шматочок отруєного яблука. Розплющила Білосніжка очі, відсунула віко труни, підвелася і знову ожила:

— Боже милосердний, де це я? — скрикнула вона.

— Ти зі мною, — озвався, сповнений радості, королевич і розповів їй, що трапилось з нею, а потім сказав:

— Ти мені дорожча над усе; ходім лиш до палацу, будь моєю дружиною.

Погодилась Білосніжка, пішла з королевичем, і з цієї нагоди було вирішено справити гучне весілля.

На бенкет була запрошена також і лиха мачуха Білосніжки.

От убралась вона в найрозкішніші червоні шати, підійшла до люстерка та й питає:

— Люстерко, скажи скоріше,

Хто за мене красивіший?

А люстерко й каже:

— Королево, люба пані, ви красою незрівнянні.

Та вродливіша за вас Білосніжка в сотню раз.

Страшенно злякалась лиха жінка, хотіла вже й на весілля не їхати, та допекло її одне бажання: кортіло молоду королеву побачити. Тільки-но увійшла мачуха в палац, як одразу ж впізнала Білосніжку і з переляку так і прикипіла на місці.

Але в палаці вже були поставлені на жар залізні черевики; з допомогою щипців їх принесли і поставили перед лютою мачухою. Вона змушена була взутися у розпечені до червоного жару черевики і танцювати в них доти, доки не впала, нарешті, мертва на землю.

За матеріалами: Брати Грімм. "Білосніжка". Переклад з німецької В. Лазкі